یازان: ساوه‌نین خرقان بخشی‌نین بندامیر
کندیندن بیرینجی‌درجه‌لی عدلیه وکیلی
علی‌کمالی .

ساوه‌تورکلرینه بیرنظر
و
(آشم)

" ساوه " بیرتورک سرداری‌ن آدی‌ایمیش‌کی،آدلیم پهلوان رستم‌ایلن ساواشیب ."سنجر" ،ایرانین تورک ،هنرپرور سلطانی‌ساوه‌یاخینلیقینده‌بیر ساواشادوشوب . ۶۹۷ هـ ـ ق ایلینده ساوه‌لی"خواجه‌سعدالدین محمدمستوفی" غازان خان ایلخانی‌نین وزیرلیگینه‌و ذیوان صاحبلیقینه یئتیشیب ،وبو ساوه‌لی‌وزیر" خواجه‌رشیدالدین فضل اله‌طبیب همدانی"نی اؤزونه نایب ائله‌ییب ، واونو بؤیودوب‌و دونیاده آدلیم‌اولماقینه‌چوخ‌خدمت ائله‌ییب .

"ساوه‌لی‌سلمان" بغداددا ، تورک ایلخانی‌لره بیرعمر سرای شاعری ، ودئماق اولار" ناظم‌مورخ" اولوب وبوتورکلرین حمایت دیوارلاری نین کؤلگه سینده دوران سوروب ." ساوه " ائله‌قدیم‌زمانلاردان عراق عجم شهرلریندن بیری اولدوغونا ، ویوللارقاباقیندا قراردوتدوقونا گؤره ،بیراهمیتلی شهرایمیش .

مادلار دوره‌سینده ، کی هگمتانه (همدان) ، یاخلیفه‌لرعهدلرینده کی دمشق وبغدادپایتخت ودارالخلافه‌ایمیشلر ، ساوه ، اومرکزلرین شرق سمتینه گئده‌ن ،توقف مراکزیندن ایمیش‌و ایلخانیلارزمانینده‌کی "سلطانیه" وصفوی لرین بعضی‌سی‌نین عهدینده "قزوین" وصونرادان دا "اصفهان"وقاجارلر عهدیندن بویانا " تهران" پایتخت ایمیش ،گئتنه ساوه بومهم‌پایتخت‌لرین یوللاری نین باشیندا قراری واریمیش ، و"ساوه" لفظی نین بیرآیری معناسی‌ده کی" باج‌آلماق" گلیب موقعیتینه‌گؤره مسمی سیزدگیلمیش .

"ساوه" حضرت معصومه‌علیها سلام قم‌شهرینده دفن اولوناندان بویانا اونون زائرلرینه قوللوق ائله‌ین شهرلردن دیر .

یوخاریدا دئییلن علتلره‌گؤره ، ساوه‌ایجاد اولونالی بیرگئچیدنقطه‌سی ایمیش‌وصفوی لرزمانینده‌یاخشی آبادائلیق ایمیش‌وشاه‌عباس‌ا بیرانلیلارین اعلا اردبیللی‌تورک سلطانی،ساوه‌نین قبله سمتینده‌بیرقدیمی بندی تعمیر ائله‌ییب ، نتیجه‌کی هله‌ده اونا " شاه‌عباس بندی" دئییرلر .(۱)

۱ـ ساوه‌شهری حقینده‌بیزآیریجا گئنیش مقاله ایله‌چیخیش ائده‌جه‌ییک .

ساوه، وقومون بیرچوخ کندلری نین اهالیسی تورک دولر. اگرگؤرونورکی قومون گون چیخان طرفینده تورک یوخ، بوناگؤره دیپرکی، قم ایله تربت جام وتربت حیدریه شهرلری نین آراسی دوز کویری دیر، وبوآرا، اصلا انسان حیاتینه اویغون گلمیر والا، تورکلر اؤز گرگین امکلری ایله او اراضی نی ده آباد ائلردیلر.

اگربوگون ایسته یک ساوانین تاریخینه درین، وجغرافیسینه یئگین باخاق، قوملار، طایفالار، ائللر، دیللر ودیلنلر با ره سینده کئچن قرنلرین ایزلری گؤرونور.

دیل جهتینده دئمک اولورکی، ساوه شهرینین قدیم جمعیتی بیرمخصوص فارس لهجه سی ایله دانیشیرلار، ولی بوآخرلرده تورک کندلردن اوشهره چوخ کؤچوبلر وبوخاطره کمیت ده ده تورکلر حتی شهرین اوزونده فارسلارا حقله شیبلر، وبئش ـ اون فارس لهجه لی کنددن سئوای، ساوه نین بوتونه یوخون کندلری ـ نین اهالیسی تورک دولر.

قاراچای اطرافینده بیرعده ده کورد واردیلرکی، یاخین کئچن زمانلاردا اوردا اسکان وئریلیبلر وبیرتعداددا قیاده موقت کوردلریندن سابق رژیم وسیله سی ایله شهرین بیربوجاقیندا یئرله شیبلر، وبیرعده ده افغان مهاجرلریندن بوصون ایللرده ساوه یه گلیب و، اوراداچالیشیرلار.

ساوه نین نئچه کندینده بیرعده "علی اللهی" وبیرآزدا ارمنی ـ مسیحی واردیلار، ولی ۹۹٪ ساوه شهرستانی نین جمعیتی شیعه دیلر.

اوزمان کی ساوه دن اوردو فوجلری یئرییه رمیش، اوچ فوج آدلیم وحاضر یراق ایمیش، بیریسی فوج بیات کی ساوه نین ایندیکی تورک دیللی زرند بخشی نین وبیرآزدا مزلقان کندلریندن کی مزلقان ـ بیات کندلرینه معروف دیلر، یولادوشرمیش، وبوفوجین سرکرده لری معمولازرندبخشینده زاویه وماموینه کندلرینده اوتوراق ایمیشلر، نئجه کی ایندی "بیات" کلمه سی زرندده، و زرنددن شهریارا گلن لر ایچینده بیربؤیوک فامیل آدی دیر (۱)

بیرفوج ده بغدادی شاهسئوه نلرین ائلیندن یولادوشرمیش کی بونلارچوخ قابل و، اردملی ایمیشلر. نظره گلیرکی، ساوه ده، تورک بغدادی ائللرینه مشهوراولان شاهسئوه نلر، بغداد واربیل وموصل وکرکوک اطرافینده وقره ـ قویونلو وآق قویونلو آدینه حکومته یئتیشن ائللردن گلمیش وآیریلمیش

---

۱ ـ بیاتین اصیل معناسی "تانری" دئمکدیر.

اولالار. جالب دیرکی،بواثللرله یا ناشی،بیر"عرب" اثلی‌ده‌ساوه منطقه‌سینه گلیب وساوه‌ده "عرب شاهسوه‌ن"آدینه آدلانیب وتورکله‌شیب، ایندی، او عربلرده توركی دانیشیرلار.

ساوه‌نین تورک ـ بغدادی شاهسوه‌ن اثللری نین معروف طایفالاری بولاردیلار: یارجانلو، ساتلو، قوونلو، الی‌قورتلو، موصولو، احمدلو، اینانلو کوسه‌لو، علیلوتیره‌سی، بهارانلو، یخه‌وزیرا شلو، شیخلو، دولت‌وند، جلیلوند، کلوند، جلالوندتیره‌سی، کلوند"رغنی‌تیره‌سی" وکلوندجلال، کی موصولولارین آدلاریندان معلومدورکی موصل دن گلیبلر، البته‌بوگون موصل اؤزوده‌کرکوک کیمین عراق عرب اؤلکه‌سی‌نین بیات ـ تورک نشین مرکزلریندن دیر، ویاد دگیل، نتیجه‌کی فضولی‌بغدادی ده تورکلرین" بیات" قولوندان دیر.

بواثللردن حربی‌خدمت‌ده وقشون حصه‌لرینده، بیرچوخ آدلی‌ـ سانلی سرـ کرده‌لر وسردارلار ظهوره‌گلیب وایگید اوغلانلاری دشمنلر قارشیسیندا دؤشلرین قالخان اثله‌ییبلر.

ساوه‌تورکلری نین بیرجمعی‌ده" بیگدلی" طایفاسی‌دیرکی، بواثلین اول شرقدن غربه‌یوروشو، وصورادان روم‌دا وشام‌دا اسکان اولوندوقدان، شرقه مثیل لری وبالاخره بیرقسمتی‌ایرانین غرب وشمال خطه‌لرینده‌ساکن‌ اولماقلاری بیرمفصل تاریخی‌واردیرکی‌بو داریثرده‌سیغیشماز. بوطایفانین بیرقولو، ـ ساوه‌ایلن قم شهرستان اراضی‌سینده‌ساکن اولوبلار ومدنیت ونجابت‌با بتینلن دئمک اولورکی منطقه‌ده مشخص دیلر، وکئچن ایاملاردا، قدرتلرینه، وآیری اثللره‌گؤره، خلقه‌ظلمه‌لری یئتیشمه‌ییب (۱).

ایرانین آدلی ـ سانلی‌طایفالاریندان مزلقانین مرغی ونوبران کندـ لرینده ومزلقانین بیات منطقه‌سینده" سامان" آدلی کندده قاجارلار وترکمن لردن نشانه ورگه‌لر گؤرسه‌نیب.

کئچمیشده ساوه‌نین اردوقسملری نین چوخ آدلیم‌فوجی فوج"خلج"ایمیش. خلج، تورکستان طایفالاری نین، (اوغوزلارین) بیریسیندن دیر، کی، اونون باره‌سینده تاسخ‌التواریخ‌ده یازیلیب‌کی: افغانلار شام‌حدودینین مسلمان ـ لاریندان بیرجماعت دیلرکی بعضی چتینلیکلره‌گؤره، کؤچوب وخلج‌و کماری طایفالارینا سیغیناق اولوبلار، وافغانلار، هردن، هندسلطانلاری نین‌تعرضینه

---

۱ ـ چون آقای دوکتورغلامحسین بیگدلی، "بیگدلی" طایفاسی حقینده یئنی بیرتحقیقی اثرحاضرلاییرلار، بونا گؤره عزیزاوخوجولاره‌اختصارا معلومات وثردیک

معروض قالاندا خلجلر اولارا سیغیناق وئریبلر ،خلجلرین چوخ‌سرکرده‌لریندن هندوستاندا ،وتورکستاندا حکومت وسلطنت ائله‌ییبلر ،نئجه‌کی علاء الدین خلج وامیرحسین، کی بوباره‌ده "روضه‌الصفا" یازمیشلی ،امیرتیمور، اؤز بؤیوک مقصدینه یئتیشیب و دونیانی آلماقدان اؤترو ،امیرحسین خانواده‌سیلن وصلتی‌طلاح بیلیب واونون باجیسی‌ایله ائوله‌نیب وتورکستاندا کوره‌کنه معروف اولوب ، آنجاق امیرحسینی اؤلدوروب وخلج طایفاسی‌نین چوخ اولدوغونا گؤره اولاردان قورخوب ،اونلاری داغیدیب ،تخته‌قاپی ائله‌ییب ،وهرتیره‌نی‌بیرولایته یوللاییب . اما خلجلرین بیرطایفاسی ناسخ‌التواریخین "سهراب خلج" حالاتینده‌یازدیغی‌کیمی ،تورکستاندان کؤچوب (قاچیب) وفارس‌کورفزی‌نین(خلیج) شمال ساحللرینده اوتراق ائله‌ییب وقشقائی (قاشقائی ـ قاچقائی = فراری) آدلانیبدیر .

امیرتیمور، فقط امیرحسینین اؤز طایفاسینی ساوه‌یه‌یوللاییب و اوردا سکونت وئریب .عبداله‌مستوفی قاجاریه اداره‌تاریخی‌نین ۳ نجوجلدینده‌یازیب :"۱۳۱۱ هـ ـ ق ده‌خلج قوجونون سرتیپی احمدخان سیف‌الممالک و اودا ، مزلقانین چمرم‌کندینده‌ساکن ایدی" . واضافه‌ائدیرکی، احمدخان سیف‌الممالک قدیم‌افسرلرتیپیندن وحاجی‌میرزاحسین خان سپهسالارالینده تربیت اولانلاردان ایمیش . استنباط اولونورکی،ایراندا ساوه‌خلجلریندن آیری خلج‌قوجلرده وارمیش ،نئجه‌کی قئیدارلیلارزنجاندا ،قشقائیلر فارس‌دا ،وخلجستان اهالیسی قم‌وتفرش‌ده خلج‌دیلر .

بونئچه‌طایفا وائللردن سئوای کندلرین تورک جمعیتلری آیری کیچیک ائل ـ طایفاعنوان وآدلاری ایله ، وجزئی‌اختلافلی‌لهجه‌لرله مشخص اولورلار ولی‌عمومی‌نشانه‌لر مدنیت ودیل باره‌سینده تمام ساوه‌تورکلری آراسیندا مشترک دیر .

ساوه‌نین معاصرتاریخی‌نین جالب موضوعلاریندان بیریسی‌ده "یپرم‌خان" مشروطه‌سرداری و سلطنت مدعی‌سی اولان سالارالدوله ، محمدعلیشاهین قارداشی‌نین بیرقطعی‌محاربه‌سیدیرکی، یپرم‌خان گنجه‌لیکده توپلاری ساوه‌نین "رنگرز" داغلاری اوستینه چکیب وسفده‌ده آلاقارانلیق اولاندا سالار قوشونونو کی‌ساوه‌نین گون باتان سمتینده ، وایکی آغاجلیقینده و"باغشاه" و"سیلیگرد"آدلارینده کندلرین آستیندا اردو قورموش ایمیش، توپا باغلاییب واولاردان بیرعده‌سی‌نی قیریب وقالانینی‌ده قاچیرتمیشدی .

سالارالدوله ساوه محاربه‌سیندن قاباق ،بیرعده کردولرقشون باشینا ییغمیش وکوردستان وکرمانشاهان وهمدان وملایرشهرستانلارین آلاندان سورا ،ساوه‌نین" نوبران" و"مزلقان" کندلرینده سگیزگون‌ا وترا ق‌ا ئله‌یب اوردو وورموش‌ایمیش.

سؤلچک دئیه‌نلر دئیه‌رلرکی:"یئدیک ،ایچدیک مراد ومطلبیمیزه یئتیشدیک" بیزده بومفصل مقدمه‌دن سورا ،اؤزهدفیمیزه کی‌کهنه مزلقان ونوبران قصبه‌لری اولسونلار ،یئتیشدیک.

عزیز"وارلیق" مجله‌سینده مرغی‌لی تورکمن تئلیم وتورکمن محمود قیرمیزینلی فقیر، مصرقانلی‌اکبررزاقی،مسلم‌آبادلی‌قدسی،ساوه‌نین تورک شاعرلری حالاتینده اشاره‌ائله‌میشیک کی،مزلقان،ساوه‌نین بخشلر- یندن بیریسیدیرکی.بوآخرلرده بوبخشین بیرقصبه‌سی‌نین آدینه‌خاطرکی "نوبران"دیر،داخی‌مزلقان بخشینه "مزلقان" دئمیرلر،بلکه " بخش نوبران" دئییرلر ونوبران بیربؤیوک کند (قصبه)دیرکی‌ساوه‌ایلن همدان‌آراسیندا واقع‌اولوب. یاد اولونان بخشه ،سابق" مزلقان" دئیه‌ردیلروعلتی‌ده بوایمیش‌کی نوبرانین یخونلوقوندا بیربؤیوک کندوارکی‌اصلا کندین آدی مزلقان دیر و اوبخشین آدی کئچن ایامدا بوکندین آدیندن گؤتورو- لوب‌دیر. چون مزلقان کندی نین جمعیتی‌چوخالار،اونون جوارینده‌بیر"- "احمدبیگ" آدینده‌شخص بیریئنگی قلعه‌وکندسالیر و اویئنگی کندآدینی "احمدبیگ قلعه‌سی" یا "یئنگی‌مزلقان" قویور . بوناگؤره‌قدیم‌کی واصلی مزلقان کندی" کهنه‌مزلقان" آدلانیر. دئماق اولورکی،"کهنه‌مزلقان" و"یئنگی‌مزلقان" یا "احمدبیگ قلعه‌سی" و" نوبران" کندلری بیر- بیرینه یاپیشیقدیلار و سالارالدوله‌ساوه‌ده یپرم‌خانیلن ائله‌دیگی آخرکی‌جنگندن قاباق ،سگیزگون بواوچ کندده اوترا ق ائلر. ماجرانین اطرافینده ،کهنه مزلقان کندینده بیر۸۹ یاشلی،"طاووس‌همایونفر"آدلی قادینیلن مصاحبه‌ده ائله‌دیک ، او ،تعریف‌ائلردی کی سالارآتلی‌سی بواوچ کندده اوردو قورا جماعت بیرهفته‌قورخودان ائو- ائشیک لریندن قاچیلاروا"ایستیجک" داغلاریندا متفرق اولدولار، بوقادین دئییردی سالارالدوله ومحمدعلی شاهین ایسته‌ینلری بوقوشمالاری سؤیلردیلر:

سالارالدوله‌گلدیری جنگه یپرم‌آتلیسی گلیری تنگه
ال ائله‌گینن توپ تفنگه شاه‌اوغلو سالارالدوله
سالارگلدی بوردان کئچدی بوز بولاغلارسویون ایچدی

طاووس خانم سؤیله‌ییردی کی،سالارالدوله قشونو ، ایکی‌بؤلوک اولموشدو،و طبیلچی و دؤهولچولر قشونوهیجانه‌گتیرماق ایچون طبیللری ودوهوللری دؤگوب وبیردسته‌دئیه‌ردیلر : "دورها دور محمدعلیشاه" وبیردسته جواب وئره‌ردیلر : "خیلی‌تماشا ،محمدعلیشاه".

ایندی حربی اوردولاردان تانینمیش "کهنه مزلقانلی" میرزا داراب "آثم" وسیله‌سی‌ایله قورولان یوردوموزا آشاق :

بیزه‌ثابت اولوب‌کی مزلقان = مزدقان = مژدقان = مزدگان، چوخ بؤیوک ، بیلیجی‌لر یئری ایمیش ،نتیجه‌کی اوبؤیوک بیلیجیلردن بیریسی همین میرزا داراب"آثم"دیر. میرزا داراب ،شاعرلیقیندن اضافا ،منطقه‌نین بؤیوک بیلیجی‌سی اولدوقونا گؤره ،گله‌جک ایللرین‌ها دئه‌لرینی‌قاباقدان‌درک ائله‌ییب وخلقه‌بیان ائلرمیش وا و اؤلکه‌نین یاخشی - یامانی ومهم سندلرین وایلقارنامه‌لرین یازیب - پوزماسی اونا مربوط ایمیش .

کهنه مزلقان کندینده آقای علی‌اکبرمیری وآقای حاجی باباخان غفاری بیزه میرزا داراب شرح‌حالی‌وآثاری نین تحقیقاتینده چوخ محبت و کمک ائله‌ییبلرکی‌تشکراندیریک .

دئدیک کی‌بیز ،بیر ۸۹ یاشلی"طاووس‌هما یونفر"آدلی‌قادینیلان کی،اؤزو مرحوم‌میرزا دارابی‌گؤروب وحتی‌اونون سؤزلریندن ده بیرتعدادی یادیندا قالیب ،مصاحبه‌ائله‌دیک . طاووس خانم‌سؤیلردی کی،او، ۸-۹ یاشینده‌یمیش کی میرزا داراب رحمته‌گئدیب ودئماق اولورکی حدود ۸۰ ایل بوندان قاباق مرحوم‌آثم‌فوت ائله‌ییب وکهنه مزلقان کندینین قبرستانلیقینده تورپاقا باسدیریلیب وحدود ۱۳۲۰ هـ - ق ده ،ومظفرالدین شاه‌عهدینده دونیادان گئدیب . طاووس‌خانم‌تعریف ائله‌دی کی،میرزا داراب ،اوجابویلو ، آغ‌بنیز ، اوزوچکینگ، توپ سقل،کئچه‌بورکلو والی‌عصالی‌ایمیش .

مرحوم‌آثم ،مجلسلرین بؤیوکو ،وامرونهی ائله‌یه‌نی، وتعزیه مجلسلرینده ده ،فهرست وایش‌گزدیره‌ن ایمیش ویوکسک وعالی‌احترا ملاری ۱۴ معصوم شرح حالات وتعزیه‌لرمجالسینه‌قاتلیا یمیش .

میرزا داراب شعرده‌تخلصی "آثم" دیرومسلم‌آبادلی‌مرحوم‌قدسی‌ایله گئت - گل و اوتور- دوررو واریمیش وبعضی مشترک داستانلارومشاعره مجلسلری بوایکی‌بؤیوک شاعره‌نسبت وئریرلر. یاشایش زمانی باتینده ، قیرمیزینلی "فقیری"ایلن ده همعصرایمیش .

مرحوم میرزا داراب ،کلبه شهبا زقیزی ا م البنین ایله ا ئوله نیب وا ولاردا ن ا وچ ا وغلان وبیرقیز دونیا یه گلیبلرکی ،ا وغلانلارین بیریسی عباس خلیـــــلی، و، ا وردو. قوللوقچوسو، وشیرا زده ا یمیش .ا و ،رقیه خا نم آدلی قا دینیلانا زدواج ا ئله ییب وشیرا زده دونیا دن گئدیب . ا ما رقیه خا نم هنوزدیری دیر . متا سفا نه بولاردا ن ا وشا ق قا لما ییب . مرحوم آ ئمین بیرا وغلودا ا کبرخلیلی ا یمیش کی، تهرا ندا وفا ت ا ئله ییب . ا ونداا ن بیررضا آدلی ا وغلان وا یکی قیز ،بیریسی فرشته خا نم وبیریسی ده شهنا زخا نم عمله گلیبلر . آ قا ی رضا خلیلی یا ره سینده دئیرلر کی یا خشی هوشلو- با شلی دیر ،و ا وزبا با سینه چکیب ،گا هدا ن شعرده دئییر .
هله میرزا دا را بین آ تا سی نین وآ با ء وا جدا دینین مشخصا تینی ا له گئتیرمه - میشیک . ا نشا ء ا له تئزلیکله بو مسئله میزده حل ا ولونا جا ق ،ولی ا ونون ا وشا قلاری کی"خلیلی" شهرتینی ا وزلرینه ا ختیا را ئله ییبلر ،نظره گلیرکی ا شخا ص معمولا - سجل آلان زما نی بؤیوک با با لاری نین آ دینی شهرت ا نتخا ب ا ئده رمیشلر ،شا یـد مرحوم میرزا دا را بین آ تا سی، یا بؤیوک با با سی نین آ دی"خلیل" ا یمیش .
میرزا دا را بین بیرا طا ق دولو خطی کتا بی وا ریمیش کی ،کتا بلار ،خا نم شا هزنا ن میرزا نین قیزی ومرحوم عبدا لمحمد میرزا نین کوره کنی وسیله سی ا یله بونا ــا ونا سا تیلیب ویا یلانیب وآ را دا ن گئدیب .
"آ ثم "نئچه مجلس تعزیه شعرلرینی یا زیب کی محلده و ا زبزا ن ودرگزین"درجزین" کندلرینده تعزیه خوا نلارین وسیله سی ا یله ا جرا ء ا ولور . مرحوم میرزا دا را بـــــا منسوب تعزیه خوا نلیق نسخه لریندن بیردولو مجیری (صندوقچه)آ قا ی محمدحسن ا حمد بیگی مرحمت ا ئله ییبلرکی مطا لعه وا ونلارین ا وستونده تحقیق ا ولونا جا ق .
عزیز"وا رلیق" مجله سی نین ا وچومجو ا یلینین سگیزیمجی سا یینده عا شورا ی حسینی یه منا سب بیر مرثیه "یا حسین" عنوا نینده آ ثم دن منتشرا ئله دیک . گئنه بوحسینه عا شق ا ولان شا عردن حضرت ا ما م حسین(ع)با ره سینده بیر مرثیه ا وخویا ق:

(بوترا ب تک)

عزم جهـا د ا ئده نده حسین بوترا ب تک
شـیرفلک ا یا قینه دوشـدو ترا ب تک
تا ا یسته دی سوار ا ولا فی ا لسا عه برج قوس
جنبین ذوا لجنا حه آ سیلدی رکا ب تک
ثور وحمل دولاندیلا جدی ا یله با شینـا
قا وریلدی حوت وا همه سیندن کبا ب تک

سلطان دین چو ،خانه' زینده دوتوب قرار
برج حمل ده منزل اثده ن آفتاب تک
گلدی کنار معرکه یه بوجلال ایلن
تکیه وثریبدی نیزه سینه بوتراب تک
سسلندی ای جماعت یاغی نولوب مگر
جمع اولموشوز بو وادی یه فوج ذئاب تک
ای اهل کوفه من او حسینم که جبرئیل
پیوسته عطر آلیردی اوزومده گلاب تک
بیرذره توز قونا ندا اوزومه آنام بتول
رخساره گؤزیاشینی توکردی سحاب تک
ای اهل کوفه من اوحسینم که صبح وشام
جدیم امردی لبلریمی شهدناب تک
آیا بوگونکی گون نه دی تقصیریم ای گروه
یالقیزمنی آرایه آلیبسیز کلاب تک
بیرقطره سو وثرین منه چوخ یاندی لبلریم
والله چیخر توتون اوره گیمدن کباب تک
اهل وعیال خجلتی آلمیش قراریمی
شرمنده لیکدن اولموشام ای قوم آب تک
بیکس سکینه خیمه ده نی تک نوا چکر
کیم ناله یه سالیبدی ربابی رباب تک
اصغرچالیب آنا دؤشونه بسکه دیرناقین
قاندان اولوبدو اللری گلگون خضاب تک
"آثم "اگرسنین اوره گینده که یوخ یارا
جاریدی گؤزیاشین نه یه بس لعل ناب تک
"آثم" سؤزلری بیری بیریندن شیریندیر ،ملاحظه بویوروون :

* کسر *

قدیوه هر دون که دور چرخ دوّاری کسر
گئی رضا ایله که دست قدرت باری کسر
بیرقاپینی باغلاسا حکمت ،بیرین رحمت آچار
عقل کاری هاردا بو ،دریای زخّاری کسر

چهرمهرتا رتا رلیلی هرلیل تار
اورسا برق تیغ شرق اشراق اول تاری کسر

خارخوار خاردن گلشنده‌گر گل خوارا ولور
غیرت گلچین هرگل عزت خاری کسر

ناخن انگشت ظلمی کس، وگرنه کسمه‌سن
هرستم سرپنجه‌سین آری کسر کاری کسر

ای قلم بسدیر، دیلین کس، بوقلمکاری نه‌دیر؟
توبه مقراضی گلنده هرقلمکاری کسر

"آثم ترکم" دشمزترکی خطا ترک ختا
عاقبت ترک ختا، ترک خطاکاری کسر

میرزا دارابین قادینی ام البنین خانمده بیرجالب شخصیتمیش که آثمین مذهبی، ادبی واجتماعی حیاتی‌نین جنبینده، اودا، بیرسلسله خاطره‌لرده قالمالی ایشلرگوروب، یاجالب سوزلردئییب دیر. مثلا بوسؤلچک:

"دیلنچی‌کی نامحرم اولماز"

نقل اولونوب بیرگون، میرزا داراب اوده‌اگلشمیشدی، کی بیردیلنچی قاپیه گلیب پای ایستر، ام البنین خانم باشی آچیق، دیلنچی‌یه پای آپاریر، میرزا بویورور: نه ایچون باش آچیق دیلنچی‌یه پای آپاردین، مگراو، نامحرم دگیل؟ ام البنین جوابده سؤیلر: کیشی‌یه باخ! دیلنچی‌کی نامحرم اولماز"

مرحوم آثمین معروف اثرلری، مذهبی، اخلاقی واجتماعی موضوعلارا مربوطدر واونون مخصوص علاقه‌سی حضرت امام حسین علیه السلامه، شعرلریندن گورسه‌نیر.

میرزا دارابین شعرلری واثرلری باره‌سینده تحقیقاتی شروع ائله‌میشیک ساغلیق اولسا، تنزلیکه ایشلریمیزین نتیجه‌سینی عزیز اوخوجولارنظرلرینه یتشیره‌ریک واونون دیوانینی عزیز تورک ائللریمیزه تقدیم ائله‌ریک.

قلمدن دوشمه‌سین کی مرحوم دارابین "شیرخان" آدیندا بیرا وغلودا وارمیش کی چوخ ایگیت، گوزه‌ل وسسیده یاخشی‌ایمیش که گنجلیک ایللرینده دونیادن گئدیر. نتیجه دیرکی یازیمیزین صونو "آثم" دن بیر (اولماسا) عنوانینده شعراونون

* اولماسا *

حشرده‌ایمن دگیل، هرکسده‌ایمان اولماسا
یعنی هر دلده ولای شیر یزدان اولماسا

تا ،بخاری یاندماسا ،جوشه سماور گلمه‌سه
چای ایله قیپ قرمیزی ،آپ ـ آق فنجان اولماسا
نارگیل قلیان سسی ،چینی،چپق فیسقیرقی‌سی
قارا بیق آلتینده آق توستو، نمایان اولماسا
کرسی اوسته سفرهٔ رنگین اگر پهن اولمایا
آق دوگو اوسته اگر قاره فسنجان اولماسا
چینی کاسه دولماسا ، سرکه انکبین سردیله
طاس کباب یانینده ظرف مرغ بریان اولماسا
خوان ونان اولسون، اطاق ،ایوانی اولماز ،اولماسین
چارتاق قیردیر هراثو کی مهمان اولماسا
اخیه وآخور گرکدیر ،اول اثوه ،بیل هرکئچه
نور رخسار قوناقیله چراغان اولماسا
سۆز غلط دوشدو ،یثمک ـ اثچمکله شاد اولماز قوناق
اثوده تا اثوصاحبی خوشروی وخندان اولماسا
یئنگی اۆلکه‌لره "کهنه مزلقان" فخر اثیله‌مز
کنج ویرانینده "آثم"تک سخندان اولماسا